

Stav ochrany ukrajinské státní hranice a procesy nelegální tranzitní migrace: sociálně-politické aspekty problematiky - 1. část

 31.01.2014

The Protection Status of the Ukranian State Border and the Illegal Transit Migration Process: the Socio-political Aspects - part 1

Milan Lupták¹, Marína Luptáková²

¹VŠE, Praha, luptakm@seznam.cz

²HTF UK, luptakm@seznam.cz

korupce

nelegální migrace

organizovaný zločin

Ukrajina

Abstrakt

Geografická situovanost na euroasijském kontinentu předurčuje dnešní Ukrajinu k tomu, aby se stala významným koridorem z hlediska procesů nelegální tranzitní migrace. Napomáhá tomu také situace na ukrajinské státní hranici, která se vyznačuje slabou ostrahou, zvláště na jednotlivých úsecích ukrajinsko-ruské a ukrajinsko-běloruské státní hranice. Výslednicí tohoto stavu je nelegální tranzitní přeshraniční migrace především do území EU.

Klíčová slova: nelegální migrace, ukrajinská státní hranice, organizovaný zločin, korupce

Abstract

The geographical situatedness on the Eurasian continent determines present Ukraine to become a major corridor of process of illegal transit migration. This state is also supported by the situation on the Ukrainian state border, which is characterized by poor security, particularly in the individual section of Ukrainian-Russian and Ukrainian-Belorusian borders. The result of this situation is illegal transit cross border migration, especially in the EU.

Keywords: illegal migration, Ukrainian state border, organized crime, corruption

Problematika nelegální migrace související s ukrajinskou státní hranicí je rozdělena do dvou navazujících článků, kde první zmiňuje historické pozadí a geografické údaje tohoto státu. Druhá část článku se bude zabývat sociální strukturou nelegálních migrantů, mechanismy a taktikou tras, finanční stránkou, oficiálními statistickými údaji a odhady expertů vztahující se k počtu nelegálních migrantů.

Úvod

V důsledku svého historického vývoje se současná Ukrajina skládá ze tří základních regionů, které se dlouhodobě vyvíjely relativně samostatně a mají proto odlišné geopolitické charakteristiky. Tyto tři regiony můžeme označit jako západní, centrální a východní. Západní regiony sblížují Ukrajinu se zeměmi střední Evropy a Balkánu, centrální regiony jsou vnitrozemské a nedotýkají se přímo hranic žádného cizího státu. Východní regiony sblížují Ukrajinu s Ruskou federací a s rozlehlými prostory Asie a islámského světa.[1, s. 183] Kromě toho z důvodů rozšiřování Evropské unie směrem na východ má současná Ukrajina společné státní hranice také s novými členskými zeměmi. Mezi sedmi státy, které bezprostředně sousedí s Ukrajinou, jsou čtyři novými členy EU (Polská republika, Slovenská republika, Maďarsko, Rumunsko) a jejich vstup do EU znamená, že Evropská Unie se přímo dotýká západních a jižních hranic Ukrajiny. Po vstupu Rumunska do EU se státní hranice Ukrajiny již z 24 % (celkem je to 1460 km státní hranice) dotýkají hranice zemí Evropské unie. V případě, že nabude členství v EU také Turecko, bude Ukrajinu a Evropskou unii spojoval podstatná část Černého moře.[2, s. 28] Zvláštnosti geografické polohy Ukrajiny předurčují tuto zemi k tomu, aby se stala z hlediska globálních migračních procesů též velice důležitou tranzitní zemí, ve které se „rodí“ celá řada problémů souvisejících především s nelegální migrací.

Po získání nezávislosti v roce 1991 se tato geografická predispozice Ukrajiny stává realitou. Ukrajina se stává tranzitní zemí pro nelegální migraci do zemí Evropské unie. Podle různých analytických odhadů se na území Ukrajiny v období posledních deseti let nachází permanentně od 500 tisíc do 1,6 milionu nelegálních migrantů z tzv. „třetích zemí“, kteří trpělivě čekají na svoji příležitost, aby se dostali na území některého ze států Evropské unie. [3, s. 137] Odhady počtu nelegálních tranzitních migrantů, kterým se povede dostat se z území Ukrajiny do své zaslíbené země v EU kolísají v rozmezí 62,5 tisíc - 125 tisíc nelegálů každoročně. [4, s. 5] Ukrajina jako obrovský rezervoár tranzitních nelegálních migrantů, podle statistik OSN čtvrtý největší na světě [5, s. 150], je pro EU o mnoho větším bezpečnostním rizikem, než Ukrajina jako zdrojová země z hlediska procesů legální mezinárodní pracovní migrace obyvatelstva, i když oba aspekty problematiky mezi sebou zcela přirozeně úzce souvisí.

Nutno také dodat, že ukrajinský stát musí v současnosti kontrolovat a regulovat, kromě nelegální tranzitní migrace ze třetích zemí a pracovní cyklické migrace vlastního obyvatelstva do zahraničí, též migraci repatriantů - osob ukrajinského původu, které se po rozpadu Sovětského svazu stále navracely na území Ukrajinské republiky. Dále emigraci Ukrajinců především do USA, Kanady, SRN a Izraele; otázky statutu utečenců a žadatelů o azyl a legální a nelegální migraci zahraničních pracovníků, kteří působí na ukrajinském trhu práce, což v souhrnu značně komplikuje celkovou migrační situaci na dnešní Ukrajině, přičemž potírání nelegální tranzitní migrace ve značné míře závisí od bezpečnostní situace na ukrajinské státní hranici. [6, s. 74]

Delimitace a demarkace ukrajinské státní hranice

Dnešní ukrajinský stát je sice relativně mladý, avšak jeho hranice mají již svoji historii. Tato historie se tvořila především v 90. letech minulého století, když se hranice právně kodifikovaly, měnil se režim překročení hranic a vytvářela se jejich infrastruktura.

Společnou hranici se čtyřmi evropskými sousedy (Polskem, Slovenskem, Maďarskem a Rumunskem) Ukrajina převzala ještě z doby Sovětského svazu. Jedná se o tzv. staré státní hranice Ukrajiny, které jsou v zásadě bezproblémové a nejsou zpochybňovány. Více problémů má však Ukrajina s tzv. novými státními hranicemi se zeměmi Společenství

nezávislých států, protože tyto hranice byly kdysi administrativními hranicemi svazových sovětských republik. [2, s. 23]

Státní hranice	Délka státní hranice
Na souši	4 247,86 km
Říční	1 414,73 km
Mořská (celkově) a z toho v:	1 351,60 km
Černém moři	1 053,10 km
Azovském moři	249,60 km
Kerčském průlivu	49,00 km
s Polskou republikou	542,396 km
se Slovenskou republikou	98,50 km
s Maďarskem	135,10 km
s Rumunskem	683,40 km
s Moldavskou republikou	1 222,00 km
s Běloruskou republikou	1 084,20 km
s Ruskou federací	2 292,20 km

Tabulka 1: Státní hranice Ukrajiny (zdroj: Rozšyrenňja Evropejskoho Sojuzu : vplyv na vidnošennja Ukrajiny s centralno-evropejskymi susidami. Institut rehionalnych ta evrointehracijnych doslidzeň, 2004, 65.)

Po získání nezávislosti Ukrajina deklarovala zájem zabezpečit stejný politicko-právní statut pro své jak „staré“, tak i „nové“ hranice. Tato pozice se promítla do mezinárodních smluv o státních hranicích, které Ukrajina podepsala se všemi sousedními státy.

Nejvíce sporů v otázce „starých“ hranic Ukrajiny bylo ohledně vymezení její mořské hranice s Rumunskem. Předmětem sporu byl především statut ostrova „Zmijnyj“ v Černém moři a delimitace jeho kontinentálního šelfu a zvláštních ekonomických zón. [3, s. 46]

Ostrov původně patřil Sovětskému svazu, geologové však v 90. letech minulého století v jeho oblasti objevili bohaté ložisko ropy a rumunská strana začala zpochybňovat nároky Ukrajiny na toto území. Ostrov „Zmejnyj“ na základě rozhodnutí mezinárodních soudů z roku 2009 sice zůstal v jurisdikci Ukrajiny, ale pobřežní vody kolem ostrova „Zmejnyj“ patří také Rumunsku. Kromě ostrova „Zmijnyj“ jsou ještě stále sporné otázky pěti menších ostrovů na řece Dunaj a vymezení hranice mezi Ukrajinou a Rumunskem na řece Tizsa v Tjačevském a Rachivském okrese na Zakarpatské Ukrajině. [2, s. 70]

Na rozdíl od „starých hranic“ mají tzv. nové hranice s Ruskou federací, Moldavskem a Běloruskem nejenom formálně-státotvorný význam jako jeden z elementů suverenity nového státu, ale také svůj nezanedbatelný význam sociálně-

politický a psychologický, který se bytostně dotýká zájmů milionů lidí. Nutno si uvědomit, že v těch místech, kde dnes vedou, anebo budou vedeny, státní hranice mezi Ukrajinou a Ruskou federací, Moldavskem a Běloruskem v průběhu posledních několika staletí žádná státní hranice nikdy vedena nebyla. Státní hranice nových nezávislých států na území bývalého SSSR mají svůj původ v administrativních hranicích mezi jednotlivými sovětskými republikami. [5, s. 151] Hranice tohoto typu proto nebyly výrazem suverenity obyvatel určitého území, nýbrž jenom vyjadřovaly vztah jejich podřízenosti vůči administrativnímu centru na teritoriu bývalého SSSR. Infrastruktura těchto hranic byla výlučně symbolická: dopravní značky na komunikacích informovaly o vstupu na území svazové sovětské republiky, eventuelně na tuto skutečnost mohla upozornit hlídka Státní dopravní inspekce.

Oficiální dokumenty a topografické mapy, ve kterých by byly detailně vyznačeny hranice mezi republikami, neexistovaly. Výjimku představovaly jenom vojenské mapy, které se však značně odlišovaly, zvláště když administrativní hranice svazových republik procházely přes sídelní centra. Kromě toho se v sovětské éře často nesystematicky stavělo - nerespektovaly se tehdejší administrativně-územní hranice, a to zvláště na venkově. Vznikla tak situace, kdy hranice procházejí napříč sídelními centry, rozdělují jejich jednotlivé ulice a také jednotlivá domácí hospodářství. Jenom na ukrajinsko-ruské hranici se nashromáždilo více než tisíc takových sporných míst, kde bylo anebo bude zapotřebí posunout státní hranice v rozmezí od 10 do 500 metrů. [2, s. 78]

Zvláštní znepokojení části obyvatelstva z nového pohraničí vyvolává skutečnost, že v doposud sporných oblastech budou definitivně vymezeny státní hranice, v důsledku čehož vznikají obavy podporované masmédií, že dojde k nutnému rozdělení společných rodin a na hranicích se budou stavět ploty a zátarasy z ostnatých drátů. Ve veřejném mínění na Ukrajině v Ruské federaci a v jiných sousedních postsovětských republikách se zformovalo přesvědčení vyjadřující odpor k vybudování standardních hranic a hraničního režimu mezi postsovětskými republikami. Experti v těchto státech, kteří se specializují na problematiku mezinárodních vztahů a bezpečnosti, však vybudování takových hranic jednoznačně podporují. [7, s. 4]

Překročení tzv. nových hranic mezi Ukrajinou, Ruskem, Moldavskem a Běloruskem není spojeno s vízovým režimem a debaty o jeho zavedení měly doposud výlučně akademický charakter. [8, s. 19]

Klíčovými z hlediska geopolitického jsou pro Ukrajinu její „nové hranice“ s Ruskou federací. Praktické řešení této otázky započalo až v roce 1998. V rámci ministerstev zahraničních věcí Ukrajiny a Ruské federace byly vytvořeny odborné komise, které se věnovaly problematice delimitace státních hranic. Práce těchto odborných komisí trvala čtyři roky a byla završena podpisem rusko-ukrajinské Dohody o státních hranicích. [9, s. 12] Ukrajinská strana současně požadovala, aby po delimitaci státní hranice následovala její demarkace – to jest, aby v místech delimitované státní hranice byly instalovány pohraniční znaky a symboly, říční bóje apod. Podle mínění ukrajinských expertů tento postup odpovídá mezinárodním standardům, zvláště mezi zeměmi Evropské unie. [2, s. 98]

Ruská strana se zpočátku procesu demarkace hranic všemožně bránila, protože podle jejího názoru demarkací státní hranice se zkomplikuje malý pohraniční styk mezi obyvateli obou sousedních republik. Od roku 2002 se pozice Ruské federace v otázce demarkace rusko-ukrajinské hranice začíná radikálně měnit a ruští političtí lídři se stávají stoupenci demarkace ruské státní hranice. Změna pozice ruské strany je součástí nové strategie národní bezpečnosti Ruské federace, která zohledňuje potřebu boje proti mezinárodnímu terorismu. [8, s. 19]

Ve vztazích Ukrajiny a Ruské federace však zůstává doposud nevyřešena otázka státní hranice v Azovském moři a v Kerčském průlivu, jejíž delimitace a demarkace má mimořádný význam pro národní bezpečnost obou států, protože na této hranici se setkávají dvě politicky velice výbušné oblasti - ukrajinský poloostrov Krym a ruská část Kavkazu.

Předmětem politických sporů mezi Ukrajinou a Ruskou federací je také otázka Sevastopolu. Konzervativní kruhy v parlamentu Ruské federace spekulují s tvrzením, že Sevastopol v roce 1956, kdy se Krym předával pod jurisdikci

Ukrajinské sovětské socialistické republiky, nebyl administrativní součástí Krymu, a proto nemůže být ani součástí dnešní Ukrajinské republiky. Sevastopol zůstává pro tyto kruhy významný nejen z hlediska teritoriálního, ale také jako základna Černomořské flotily Ruské federace a relikv slavných ruských bojových tradic.

Na rozdíl od Ruské federace Bělorusko od počátku souhlasilo s vytyčením standardní státní hranice, jelikož proces její delimitace byl ukončen. Ukrajinská vláda však odmítá splacení svého dluhu Bělorusku, který měl vzniknout ještě v sovětské éře, a proto zatím nebylo možno přistoupit k demarkačním pracím na bělorusko-ukrajinské hranici. [10, s. 8]

Podle údajů Státní pohraniční služby Ukrajiny byla za období od vzniku nezávislé Ukrajiny v roce 1991 vytvořena potřebná infrastruktura asi na čtyřech tisících kilometrech státních hranic, a proto připadá v průměru jedna hlídka pohraniční stráže na 25 km státní hranice, což podle mínění ukrajinských expertů odpovídá evropským standardům. [3, s. 168] Tato optimistická statistika však nemůže zakrýt velké problémy, které má v současnosti ukrajinský stát v oblasti ochrany svých státních hranic. V důsledku rozpadu Sovětského svazu se až dvě třetiny státních hranic Ukrajiny dostaly do situace, kdy nejsou náležitým způsobem právně vymezeny, vybaveny potřebnou infrastrukturou a lidskými zdroji k jejich ochraně. [3, s. 171] Ukrajina se tak doslova ze dne na den stala „zemí otevřenou“ pro masivní příliv nelegálních migrantů ze zahraničí, ale také zbraní, narkotik a pašovaného zboží.

Ochrana ukrajinských státních hranic se za uplynulé období určitě zlepšila, výraznou pomoc v tomto směru poskytuje Evropská unie, zvláště co se týče ochrany ukrajinsko-moldavské hranice. Velkým bezpečnostním problémem však zůstává situace na mnohých úsecích ukrajinsko-ruské hranice, kde se místy vede opravdový ozbrojený boj – s využitím helikoptér i obrněné vojenské techniky na obou stranách – mezi strukturami organizovaného zločinu a pohraničními orgány o to, kdo bude kontrolovat pohyb pašovaného zboží a lidí na této hranici. Takové konflikty různé intenzity periodicky probíhají například na území Luganské oblasti hraničící s Ruskou federací – prochází tady 750 km státní hranice od roku 2003. [11, s. 5]

Literatura

- [1] DULEBA, A. *Ukrajina a Slovensko : geopolitické charakteristiky a mezinárodné postavenie : implikácie pre Slovensko* . Bratislava : Veda, 2000.
- [2] Rozšyrennja Evropejskoho Sojuzu : vplyv na vidnošennja Ukrajiny s centralno-evropejskymi susidami. In *Institut rehionalnych ta evrointehracijnych doslidzeň*. Kyjiv, 2004.
- [3] MALINOVSKA, O. *Mihranty, mihracija ta ukrajinska država : analiz upravleňuja zovnišnimi mihracijami*. Kyjiv : NADU, 2010.
- [4] ŠEVČAK, A. *Nelegalnaja migracija neposredstvenno zaděvajet Zakarpatje*. In *Komsomolskaja pravda*, 30. oktjabrja 2009.
- [5] LEVČUK, N. *Nelehalna mihracija jak čynnyk porušennja jakistnych charakteristik naselennja Ukrajiny*. In *Mižnarodna mihracija ta rozvytok Ukrajiny v konteksti evropejskoji intehraciji : zbirnik materialiv mižnarodnij naukoj konferenciji v Kijive*. Kijiv : Kontekst, 13. žovtńja 2008.; anebo také LUPTÁKOVÁ, M. *Illegal Migration from Ukraine : an Analysis of Social and Security Issues*. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, July – December 2011, vol. 4, no. 2.
- [6] ŠULČJA, N. *Velikoje pereselenije narodov : repatrianty, beženci, trudovyje migranty*. Kijev : MOM, 2004.
- [7] *Asimetričnyj režim pojazdok*. *Urjadovyj kurjer*. 7. serpńa 2003.

- [8] FILIPENKO, A. Kordon bez zamka. *Zerkalo neděli*, 26. marta 2006.
- [9] Na kordoni zarosli koljuči, ne rosty tam koljučomu drotu. *Dzerkadlo tyždnja*, 27. kvitna 2002.
- [10] BURŽAN, V. Služba ščo zmičnuje kordony. *Urjadovyj kurjer*, 31. lipňa 2009.
- [11] PRITKYN, O. Na granice - nastojaščeja vojna : kontrabanda idjot karavanami. *Segodňja Moskva*, 19. oktjabrja 2005.
- [12] ALEŠKOVSKIJ, I.; JONCEV, V. Nelegalňaja immigracija v obščestvenno : političeskom diskurze. *Meždunarodnaja migracija ekonomika i politika*. Moskva : MGU, 2006.
- [13] TREGUBOV, V. Ukrajina - Čemodan - Vokzal. *Zerkadlo neděli*, 25. ljunja 2011.
- [14] *Politologija : učebnik pod redakcijej Komarovskogo*. Moskva, 2006.
- [15] *Statystičnyj ščorčnyk Zakarpatskoji oblasti za 2010rik*. Užgorod Goskomstat, 2011.
- [16] TOVT, J. Mhracijni procesy v Ukrajinu : rehionalnyj riveň : Zakarpatska oblast. In *Ukrajinska mihracija do Evropy ta rozvjazannja povjazanych iz neju rehionalnych problem : materialy mižnarodnij naukoj konferencij v Ternopil*. Ternopil : Kontekst, 10. ljutogo 2008.
- [17] MALINOVSKAJA, A. *Tranzitnaja nelegalnaja migracija : Ukrajina*. Kyjev: Institut problem nacionalnoj bezopasnosti (dlja vnutrennego polzovanija), 2007.
- [18] GIGAURY, G. Trudovaja migracija i finansovyj krizys. In *Ukrajina v evropejskych ta evroazijskych mihracijnych systemach : regionalny aspekty : zbirnik mižnarodnoj naukoj konferenciji*. Charkiv : Kontekst, 2009.
- [19] Pilipinski Ja Problemy migrantiv v mistach Ukrajinu (za rezultatamy fokus-grup u Kijevi, Charkovi ta Odesi). In *Ukrajina v evropejskych mihracijnych systemach : rehionalni aspekty : zbirnik materialiv mižnarodnij naukoj konferenciji 20. kvitňja v Charkive*. Charkiv : Kontekst, 2009.
- [20] Polityka Ukrajinu u sfery kontrolju nad nelegalnoju mihracijeju. In *Mižnarodnij centr prespektyvnych doslidžen*. Kyjev, 2000.
- [21] CHOMIČ, L. Mašštaby ta osoblivosti nelegalnoji mihraciji na Pivdni Ukrajinu. In *Ukrajina v evropejskych ta evroazijskych mihracijnych systemach : rehionalni aspekty : zbirnik materialiv mižnarodnij naukoj konferenciji*. Charkiv, 2009.
- [22] ARTEMENKO, A. Novy tendenciji v mihracijnych procesach Charkivskogo regionu. In *Ukrajina v evropejskych ta evrazijskych mihracijnych systemach : zbirnik materialiv mižnarodnij naukoj konferenciji 23. berežňa 2008 v Charkive*. Charkiv : Kontekst, 2009.
- [23] Prokuror Ukrajinu zajavil, čto inostrancy ispolzujut „vizy“ stolicy dlja migraciji v Zapadnuju Jevropu. *Deň*, 15. maja 2010.
- [24] Ljudi bez rodiny : poslednje pristanyšče. *Lvivska Hazeta*, 24. ljutoho 2010.
- [25] Migracijna situacija v Ukrajinu. *Informacijnyj bjuletin Mižnarodnoho centru perspektivnych doslidžen*, 2006, n. 8.
- [26] PALAŠČAKOVA, E. Na hranici Schengenu : převaděči mizejí, nahradili je pašeráci cigaret. *E-15*, 8. září 2009.
- [27] *Žurnal TA3*, 19. júla 2012.

- [28] LITVYN, M. Spilnymy zusiljamy proty nezakonnoji mihraciji. *Urjadovyj kurjer*, 25. sičnja 2010.
- [29] MOSKALENKO, G. Nelehalna mihracija : včora, sjohodni, zavtra. *Narodna hazeta*, 25. červnja - 2. lypnja 2010.
- [30] Ukrajinskaja granica bez ochrany : pograničniki ne želajut rabotat za tisjaču hriven. *Kijevskije vedomosti*, 19. marta 2008.
- [31] KRASINEC, J.; KUBIŠIN, J.; TJURJUKANCEVA, J. Nelegalnaja migracija v Rossiju : vybor stratzegiji regulirovanija. In *Immigracionnaja politika zapadnych stran : alternativy dlja Rossiji*. Moskva : Nauka, 2002.

Vzorová citace

LUPTÁK, Milan; LUPTÁKOVÁ, Marína. Stav ochrany ukrajinské státní hranice a procesy nelegální tranzitní migrace : sociálně-politické aspekty problematiky : 1. část. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online], 2013, roč. 6, speciální č. Migrace. Dostupný z WWW: <<http://www.bozpinfo.cz/josra/josra-migrace/migrace-hranice-ukrajiny.html>>. ISSN 1803-3687.

Autor článku:

[PhDr. Marína Luptáková](#)

[PhDr. Milan Lupták, CSc.](#)